

SZKOŁA – ŚWIAT WARTOŚCI I IDEALÓW

**„W zasadzie jest tylko jedno właściwe wychowanie -
– wrastanie w świat, w którym warto żyć”
Paul Goleman**

W jakim świecie warto żyć? Po co w ogóle żyć? Co jest w życiu najważniejsze? Takie pytania najczęściej zadają sobie młodzi ludzie, a dorośli mają kłopoty z udzieleniem na nie odpowiedzi. Często relatywizm moralny, konsumpcyjne nastawienie do życia i nieustający pośpiech stają się przeszkodami w ocenie tego, co naprawdę jest w życiu ważne, dobre i potrzebne.

Świat wartości dzieci kształtują przede wszystkim rodzina, szkoła i środowisko. Obserwacja szkolnej i pozaszkolnej rzeczywistości wskazuje na kryzys wartości. Nasilające się problemy wychowawcze przerastają często wyobrażenia teoretyków i możliwości praktyków. Za jedną z przyczyn tej trudnej sytuacji uważa się brak uwewnętrznienia w uczniach podstawowych wartości, autorytetów i wiarygodności dorosłych.

Władysław Bartoszewski w swojej książce *Warto być przyzwoitym* napisał: „Największy wpływ na naszą formację wychowawczą miała szkoła (...). Mówiąc o moim wychowaniu, muszę przede wszystkim wspomnieć o nauczycielach, którzy wywarli na nas dozągonny wpływ (...). Bardzo ważnym elementem naszego wychowania była godzina wychowawcza (...). Była to godzina problemowa, na której uczyliśmy się patrzeć na świat poprzez pryzmat podstawowych wartości i ideałów.”

Czy dzisiejsza szkoła i nauczyciele uczą dzieci patrzeć na świat poprzez pryzmat podstawowych wartości i ideałów? Jaka szkoła i jacy nauczyciele mogą kształtować w sercach i umysłach uczniów „świat, w którym warto jest żyć”?

Czy: *Szkoła to świat wartości i ideałów?*

A może: ***Szkoła to świat wartości i ideałów!***

Bez względu na to, jakimi emocjami uczeń, rodzic i nauczyciel to zdanie wypełnią, jakim znakiem interpunkcyjnym je zakończą, naprawdę warto wychowywać uczniów do wartości poprzez treści wychowawcze, dydaktyczne i profilaktyczne zawarte w szkolnych programach.

Pamiętajmy, że prezentowane przez nas dorosłych postawy i wyznawane wartości są źródłem, z którego nieustannie czerpią nasi uczniowie!

Olga Łucka
dyrektor
Szkoły Podstawowej nr 12
w Częstochowie

Dorota Pliszka
wicedyrektor
Szkoły Podstawowej nr 12
w Częstochowie

Propozycja zajęć wychowawczych dla uczniów klasy VI szkoły podstawowej (scenariusz z komentarzami)

Temat lekcji:

Na tropie wartości.

Cele lekcji:

Uczeń:

- rozumie pojęcie *wartość*,
- nazywa wartości życiowe i wyjaśnia ich znaczenie w życiu człowieka,
- ocenia zagrożenia wynikające z niewłaściwego wyboru wartości,
- jest zmotywowany do kierowania się w życiu wartościami,

- aktywnie współpracuje w grupie.

Metody i techniki pracy:

partner do rozmowy, ćwiczenia dramowe, dyskusja, runda bez przymusu, burza mózgów, lista atrybutów, technika zdań podsumowujących, głosowanie

Formy pracy:

indywidualna, grupowa, zespołowa

Pomoce dydaktyczne:

słowniki języka polskiego, schematy, kartki, markery, tablica, kreda

Czas zajęć:

90 minut

Przebieg lekcji (z pominięciem czynności organizacyjnych):

1. Nawiązanie do tematu, postawienie pytania kluczowego.

Komentarz nauczyciela:

„Chcę wam dzisiaj zaproponować udział w zajęciach na temat „Na tropie wartości”, które, mam nadzieję, pobudzą w was ciekawość i radość uczenia się, dzięki czemu zdobędziecie nowe doświadczenia. Liczę na to, że pomogą wam one w poszukiwaniu wartości przydatnych w życiu, w pokonaniu tej bardzo trudnej drogi, którą jednak warto przejść. Na koniec zajęć spróbujemy odpowiedzieć na pytanie zapisane na tablicy:

Co by było, gdyby wszyscy ludzie kierowali się w życiu wartościami?”

2. Ćwiczenia zabawowo-relaksujące.

Komentarz nauczyciela:

„Bardzo chciałabym, żebyśmy dzisiaj szczególnie otwarcie porozumiewali się ze sobą, dlatego zajęcia rozpoczniemy od ćwiczeń, które pomogą wam zrzucić z siebie negatywne emocje, odprężą was i zrelaksują. Proszę, byście używali swojej wyobraźni, wykorzystywali emocje, uznawali, że wszystkie pomysły są dobre. Może zdarzyć się, że ktoś nie będzie chciał brać udziału w ćwiczeniu. Każdy z was ma prawo wycofać się z jednej gry i przyglądać się.”

Propozycje ćwiczeń:

Lodolamacze

Rozdajemy uczniom kartki z pytaniami. Po kilku minutach zaczynamy prezentację odpowiedzi wg metody nazwanej rundą bez przymusu (zwrócenie się do każdego ucznia po kolei z prośbą o zabranie głosu lub powiedzenie: „Pasuję”).

Pytania do wyboru:

Jak masz na imię i czy Twoje imię Ci się podoba?

Jaki kolor lubisz najbardziej, dlaczego?

Gdybyś był książką, jaki nosiłbyś tytuł?

Najbardziej oryginalny błąd, bzdura jaka Ci się w życiu przytrafiła?

Gdybyś był Kubusiem Puchatkiem, jaką przygodę byś dziś przeżywał?

Twoje ulubione utwory muzyczne/filmy?

Gdybyś miał smak, to jaki?

Twoje 3 życzenia do złotej rybki?

Dokończ poniższe zdania:

- o Zawsze chciałem...
- o Lubię...
- o Umiem..
- o W szkole moi nauczyciele...
- o Życie to dla mnie...

Przewracanie ściany

Uczniowie podchodzą do ścian, tak aby każdy miał wystarczającą ilość miejsca. Usiłują „przewrócić ścianę”, pchając ją z całej siły różnymi sposobami. Dzięki wydatkowaniu dużej ilości energii, dzieci pozbywają się napięcia.

Chodzenie po liściach

Uczniowie stają w luźnym układzie. Nauczyciel podaje hasło: „Jesteśmy w parku późną jesienią, wszystkie liście pospadały na alejki. Sięgają nam aż do kolan, a my brodzimy w nich, spacerując”. Wstęp do zabawy może być inny, np. „Marsz w zaspie śnieżnej”, „Roztopy wiosenne”, „Skakanie po kamykach w górskim strumieniu”.

3. Właściwa realizacja tematu.

☞ **Partner do rozmowy** - uczniowie zastanawiają się w parach, co dla nich znaczy słowo *wartość*. Po upływie dwóch minut wprowadzamy ponownie rundę bez przymusu.

Rozmowa w parach to metoda, która pozwala uczniom zastanowić się nad odpowiedzią, inspirować się myśleniem drugiej osoby, jak również rozkłada odpowiedzialność na dwóch uczniów, czyli sprzyja podejmowaniu ryzyka. Zachęcanie uczniów do rozmowy o własnych pomysłach znakomicie mobilizuje do aktywności. Wymiana w parach skłania uczniów do sformułowania myśli, które być może nie były jeszcze dosyć klarowne.

☞ **Praca ze słownikami języka polskiego** - odszukiwanie znaczenia słowa *wartość* i porównanie definicji słownikowych z wcześniejszymi wypowiedziami uczniów.

☞ **Burza mózgów** – uczniowie podają nazwy wartości życiowych, które uważają za szczególnie ważne. Nauczyciel zapisuje na tablicy wszystkie propozycje.

☞ **Drama** – uczniowie „rzeźbią” wybrane ze zgromadzonych propozycji pojęcia-nazwy wartości. Rzeźby można tworzyć w różny sposób:

- wszyscy uczestnicy tworzą z siebie rzeźbę wybranego hasła, np. „odpowiedzialność”,
- rzeźby w parach – jeden z uczestników jest „rzeźbiarzem”, drugi „tworzywem”,
- jeden „rzeźbiarz” ochotnik tworzy z grupy dzieło,
- uczniowie w kilkusobowych grupach wykonują taką samą „rzeźbę”.

Po wykonaniu ćwiczenia następuje faza oceny, w której nauczyciel powinien stać się aktywny i pomóc dzieciom w ocenie zdobytych przez nie doświadczeń, skłonić do refleksji, zachęcić do dzielenia się swoimi doświadczeniami, do łączenia doświadczeń nabytych w grze z życiem codziennym. Może to przyjąć formę pytań.

Ocena:

Czy podobało wam się to ćwiczenie?

Kto z was zastanowił się przez chwilę nad wybraną wartością – zanim ją wyrzeźbił?

O czym pomyśleliście?

Kto pierwszy podzielił się swoimi spostrzeżeniami?

☞ **Lista atrybutów** – uczniowie w grupach uzupełniają w ciągu 3 minut na wiele różnych sposobów zdanie: „X jest...” (gdzie X jest nazwą wybranej wartości), przy czym trzeba pamiętać, aby zdanie to było uzupełnione przymiotnikami. Nauczyciel może przygotować to ćwiczenie w formie schematu. Przykład: współpraca jest... (jaka)? – trudna, potrzebna, cenna itd.

Ocena:

Przed chwilą współpracowaliście ze sobą. Jak wypadła wasza współpraca?

Co pomagało?

Co przeszkadzało?

Jak porozumiewaliście się z partnerami?

Czego nowego dowiedzieliście się dzięki temu ćwiczeniu?

☞ **Ćwiczenia kształtujące zaufanie**

Propozycje ćwiczeń do wyboru:

Wańka-Wstańka

Uczniowie stoją w zwartym kole. Jedna osoba pozostaje pośrodku koła, zamyka oczy, ręce opuszcza wzdłuż ciała i napinając mięśnie tylko na tyle, aby utrzymać postawę wyprostowaną, upada powoli w kierunku członków grupy. Pozostali uczniowie przepychają „Wańkę-Wstańkę” do siebie nawzajem, przyjmując ją na otwarte dłonie i amortyzując nogami ciężar opadającego bezwładnie ciała. Słabsze osoby w kole powinny mieć obok kogoś silnego, kto pomoże utrzymać ciężar. „Wańka-Wstańka” trzyma nogi złączone, tak aby punkt jej podparcia nie przesuwiał się za bardzo.

Kołysanka

Uczniowie stoją w dwóch szeregach naprzeciw siebie, podają sobie w parach dłonie, tworząc w ten sposób połączenia, na których położy się na wznak osoba kołysana. Wszyscy synchronicznie poruszając się w lewo i w prawo, kołyszą łagodnie osobę leżącą. Przerwywają po pewnym czasie lub na prośbę kołysanej osoby.

Ślepiec

Dobierają się pary: jedna osoba gra rolę niewidomego, a druga - jego przewodnika. Para porusza się po sali, przewodnik pomaga „niewidomemu” w omijaniu rzeczywistych i wyimaginowanych przeszkód, a także w poznawaniu świata bez użycia zmysłu wzroku. Po jakimś czasie następuje zamiana ról. Osoba „niewidoma” nie może otwierać oczu w trudnych momentach. Powinna zaufać koledze.

☞ **Ćwiczenia uwrażliwiające**

Propozycje ćwiczeń:

Mruczanka

Uczniowie skupiają się w kole, kładą sobie ręce na ramiona. Wsłuchują się w siebie. Ktoś zaczyna intonować jakąś melodię. Dołączają swoje murmurando inni, tworząc wspólną mruczankę.

Trzy minuty

Przez trzy minuty uczestnicy w zupełnej ciszy słuchają głosów, dźwięków, szmerów. Potem dzielą się swoimi spostrzeżeniami, próbując zilustrować ruchem to, co słyszeli.

Pies i jego pan

Dobierają się pary, które kolejno przedstawiają scenkę. Jedna osoba jest psem, a druga panem. „Pies” stara się, naśladować zachowanie zwierzęcia, przekazać „panu” jakąś wiadomość, prośbę, uczucia. Po każdej scenie grupa komentuje: co chciał wyrazić pies, ile z tego zrozumiał pan.

Ocena:

Czy podobały wam się te ćwiczenia?

Jakie były wasze odczucia?

Na co zwróciliście uwagę?

4. Podsumowanie zajęć.

☞ **Praca w grupach** – próba odpowiedzi na pytanie kluczowe: Co by było, gdyby wszyscy ludzie kierowali się w życiu wartościami? (jak najwięcej propozycji w ciągu 3 minut).

☞ **Autorefleksja - technika zdań podsumowujących.**

Nauczyciel prosi uczniów o dokończenie wybranych zdań, np.:

Dziś na lekcji dowiedziałem się, że....

Zaskoczyło mnie, że...

Zrozumiałem, że...

Teraz zdaję sobie sprawę, że...

Zdziwiło mnie, że... itp.

Można prosić uczniów o zapisanie tych zadań albo o wypowiedzenie ich głośno. Ważne jest wyrobienie w uczniach umiejętności samodzielnego wyciągania wniosków z doświadczenia, co pozwala im chwycić sens tego, co robią, skłania do autorefleksji. Metoda ta może prowadzić do ogólnoklasowej dyskusji podsumowującej temat.

↳ **Informacja zwrotna dla nauczyciela – głosowanie.**

Na zakończenie lekcji nauczyciel pyta uczniów o to, czy podobały im się zajęcia. Uczniowie wyrażają ocenę niewerbalnie poprzez podniesienie do góry ręki na jeden z trzech sposobów: otwarta dłoń – zajęcia bardzo mi się podobały, dłoń zaciśnięta w pięść – zajęcia podobały mi się tak sobie, dłoń z wyciągniętym kciukiem skierowanym do dołu – zajęcia nie podobały mi się. Jest to również jedna z technik sprzyjających autorefleksji.

Bibliografia:

J, Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, Suwałki 2000

E. Nęcka, *Trening twórczości*, Kraków 1998

M. Harmin, *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?*, Warszawa 2005

K. W. Vopel, *Gry i zabawy interakcyjne dla dzieci i młodzieży*, Kielce 1999

Agnieszka Frejlich

nauczycielka języka polskiego

Szkoła Podstawowa nr 12 w Częstochowie,

doradca metodyczny

Samorządowy Ośrodek Doskonalenia

w Częstochowie

Scenariusz zajęć wychowawczych dla uczniów klasy VI szkoły podstawowej

Temat lekcji:

Świat wartości.

Cele:

- przybliżenie uczniom pojęcia *hierarchia wartości*
- zwrócenie uwagi na wartości uniwersalne
- interioryzacja podstawowych wartości

Metody:

- swobodna dyskusja
- burza mózgów

Formy:

- indywidualna
- grupowa

Środki:

4 czyste kartki, 4 duże kartki z narysowaną postacią człowieka, kapelusz, karteczki samoprzylepne, duże serce wycięte z kartonu, 4 koperty z fragmentami książki Antoine'a de Saint-Exupery'ego *Mały Książę*

Czas zajęć:

45 minut

Przebieg lekcji:

Sala przygotowana przed lekcją, uczniowie i nauczyciel siedzą w kręgu. Pośrodku ustawiony jest stół, na nim leży kapelusz, który przykrywa 4 koperty z fragmentami książki *Mały Książę*.

NAUCZYCIEL	UCZNIOWIE
<p>Wprowadzenie do lekcji:</p> <p><i>Będziemy mówić dzisiaj o czymś bardzo ważnym zarówno dla wszystkich, jak i dla każdego z osobna. Nie podam wam tematu dzisiejszych zajęć, mając nadzieję, że szybko domyślicie się jak on brzmi. Na stoliku jest położony kapelusz. Dlaczego?</i></p> <p><i>On nazywał się Antoine de Saint-Exupery. Kiedy był małym chłopcem, zobaczył w książce pod tytułem „Historie prawdziwe” obrazek przedstawiający węża boa połykającego jakiegoś zwierzę. W książce napisano, że węże boa połykają zdobycz w całości, a potem trawią ją we śnie. Mały Antoine rozmyślał o przygodach w dżungli (bo o przygodach w dżungli była książka) i w końcu udało mu się wykonać kolorową kredką swój pierwszy rysunek. Choć rysunek Antoine’a miał przedstawiać węża boa trawiącego słonia, to raczej przypominał duży kapelusz. Dorośli patrzyli na rysunek i widzieli tylko kapelusz, choć rysunek naprawdę przedstawiał zupełnie coś innego. Antoine de Saint-Exupery jest autorem książki pt. „Mały Książę”.</i></p>	<p>Siedzą w kręgu, pośrodku którego stoi stół.</p> <p>Uważnie słuchają.</p>
<p>Nauczyciel dzieli uczniów na 4 grupy i prosi kolejno przedstawicieli grup o wybranie jednej koperty znajdującej się pod kapeluszem oraz głośne odczytanie cytatu.</p>	<p>Przedstawiciel każdej grupy bierze z kapelusza jedną kopertę, wyciąga z niej kartkę i odczytuje głośno zapisany na niej cytat.</p> <p>Grupa 1</p> <p>„Dobrze widzi się tylko wtedy, gdy się patrzy sercem. Najważniejsze jest dla oczu niewidoczne.”</p> <p>Grupa 2</p> <p>„To co widzę, to tylko otoczka. Najważniejsze jest niewidoczne.”</p> <p>Grupa 3</p> <p>„Bo oczy są ślepe. Trzeba szukać sercem.”</p> <p>Grupa 4</p>

	„To co ważne, tego się nie widzi...”
<p>Nauczyciel wyjaśnia, że cytaty są metaforą, nietypowym połączeniem wyrazów, dzięki, któremu przynajmniej jeden z nich uzyskuje nowe znaczenie np. <i>szukać sercem</i>.</p> <p>Pomoc nauczyciela w trakcie pracy grupowej polega na zachęcaniu uczniów do przemyśleń na temat wartości.</p>	<p>Uczniowie w grupach zastanawiają się i zapisują na kartce odpowiedzi na pytanie: Co ważnego jest dla oczu niewidoczne, czego należy szukać sercem?</p>
<p>Nauczyciel zapisuje na tablicy te pojęcia, które są nazwami wartości.</p>	<p>Przedstawiciele grup prezentują wyniki pracy.</p>
<p>Komentarz nauczyciela: <i>Wartością jest to co jest cenne i ważne dla człowieka oraz dla ogółu, to co nadaje sens naszemu życiu i powoduje, że stajemy się lepsi. Domyślacie się, co jest tematem dzisiejszych zajęć?</i></p>	<p>Uczniowie podają swoje pomysły na sformułowanie tematu.</p>
<p>Nauczyciel objaśnia kolejne zadanie dla grup. <i>Każda grupa wybiera jedną wartość zapisaną na tablicy i ma zastanowić się oraz zapisać na dużej kartce z narysowaną postacią człowieka, jak powinno wyglądać zachowanie osoby, dla której wybrana przez grupę wartość jest najważniejsza.</i></p>	<p>Praca w grupach.</p> <p>Uczniowie na kartce z narysowaną postacią człowieka piszą o zachowaniu osoby, która kieruje się wybraną przez nich wartością.</p> <p>Przedstawiciele grup prezentują wyniki pracy.</p>
<p>Komentarz nauczyciela: <i>Wyraz „wartość” często łączy się z wyrazem „hierarchia”. Mówimy „hierarchia wartości” - to oznacza wartości poukładane w kolejności od najważniejszej do najmniej ważnej. Postarajcie się stworzyć własną hierarchię wartości. Wybierzcie trzy wartości, które dla was są najważniejsze. Zapiszcie je na karteczkach z narysowaną drabiną. Na najwyższym szczeblu drabiny napiszcie wartość najważniejszą.</i></p>	<p>Praca indywidualna: uczniowie na karteczkach samoprzylepnych zapisują wartości, które uważają za najważniejsze i przyklepiają je do dużego serca wyciętego z kartonu. Każdy uczeń odczytuje głośno wybrane przez siebie wartości.</p>
<p>Komentarz nauczyciela: <i>Serce z przyklejonymi przez was wartościami będzie wisiało w waszej klasie i przypominało wam o tym, aby wasze zachowanie było zgodne z wyznawanymi przez was wartościami.</i></p>	<p>Każdy uczeń odczytuje głośno wybrane przez siebie wartości.</p>
<p>Komentarz nauczyciela: <i>Pamiętajcie, że lekcja rozpoczęła się od historii o kapeluszu z książki Antoine’a de Saint-Expuery’ego „Mały Książę”. Kapelusz na stoliku był bardzo zwyczajny, niczym</i></p>	<p>Uczniowie dokonują autorefleksji.</p>

szczególnym się nie wyróżniał, jednak w środku ukryte były bardzo ważne słowa. Zależy mi na tym, abyście je zapamiętali:
„Dobrze widzi się tylko wtedy, gdy patrzy się sercem. Najważniejsze jest dla oczu niewidoczne”.

Joanna Biczak
pedagog
Szkoła Podstawowa nr 12 w Częstochowie,
doradca metodyczny
Samorządowy Ośrodek Doskonalenia
w Częstochowie